

INGEZONDEN.

De redactie behoudt zich voor, ter bevordering van spoedige plaatsing der stukken, zoo noodig eenige bekorting aan te brengen.

MONDVERZORGING.

(Naar aanleiding van een bedenkelijke wijze van propaganda door arts J. BOL.)

Algemeen wordt voor tandreiniging naast krachtig spoelen, als de beste mechanische reiniging, het gebruik van den tandenborstel in combinatie met een geschikte tandpasta of -poeder aangeraden.

Wat de nuttige werking betreft, die van tandpasta's en poeders te verwachten is, zij het voldoende, aan te geven, dat hierbij het oude principe der schurende werking geheel op den achtergrond is geraakt. De nieuwere onderzoekingen bepalen het nuttige effect door dispersiteits-analyse en de uitkomst der absorptie- en adsorptiemetingen. Slechts de deeltjes van den groven dispersiteitsgraad ondersteunen de mechanische reiniging, de colloïde deeltjes zullen bijdragen tot de adsorptie van reuk- en smaakbestanddeelen, vuildeeltjes en bacteriën, terwijl de hoogste graad van dispersie — de moleculaire — aan de pasta haar smaak en consistentie zal geven en haar een eventueel desinfecteerende werking kan mededeelen.

Natuurlijk behoeft het feit, dat de groote meerderheid der deskundigen tandreiniging door middel van den tandenborstel in combinatie met poeder of pasta, van het allergrootste belang acht voor de caries-prophylaxis, geenszins mede te brengen, dat het innemen van een geheel tegenovergesteld standpunt niet zou mogen worden geduld. Slechts zal niet alleen de waarneming, dat deze wijze van mondverzorging zich ten eenemale ontoereikend heeft getoond voor een doeltreffende caries-prophylaxis ons van deze methode mogen afbrengen. Want al werd de tandcaries niet buitengesloten, niemand zal kunnen vaststellen, in welke mate haar voorkomen is verminderd.

Minder dan het gebruik van pasta's in het algemeen, hebben de samenstellende deelen — zeep, desinfecteerende stoffen, zure of alcalische reactie — onderwerp van discussie uitgemaakt. Afwijkend van enkele bestrijders adviseert arts J. BOL in een reeks van artikelen — aanvankelijk in de geneeskundige pers 1), maar later vooral op ruime schaal in de leekenpers 2) — niet een of ander der samenstellende deelen eruit weg te laten, maar alles wat poeder of pasta heet, is in ongenade. Ook een zoodanig standpunt zou te aanvaarden zijn als de middelen, die hij voor de bestrijding te baat neemt, niet zoo hoogst afkeurenswaardig waren. Als hij zich geroepen voelt „volksvoorlichter” te zijn — waartoe dient anders het uitstrooien zijner artikelen in de leekenpers — zal hij zulke nieuwe ideeën alleen bij het publiek mogen aandienen, als hij

1ste voor zijn denkbeelden (die, als ze eens niet juist mochten blijken, een stap achteruit zouden beteekenen voor de gebitsverzorging) ook een hechte, wetenschappelijke basis heeft.

2de in alle opzichten eerlijkheid betracht, opdat men hem als volksvoorlichter ook ten volle vertrouwen kan schenken.

Deze beide punten wensch ik met betrekking tot de publicaties van arts J. BOL critisch te beschouwen.

ad 1. Een hechte wetenschappelijke basis moet aan BOL's publicaties ontzegd worden.

1) *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* 1936, blz. 1959, 3592, 4935; 1937, blz. 2496. *Geneeskundige Gids* 1936, blz. 944; 1938, blz. 15.

2) Voor zooverre mij bekend: in *Tijdschrift voor Ziekenverpleging*; „*Het Nijverheids-Onderwijs voor Meisjes*”; *De Katholieke Vrouw*; *Maandblad „Ziekenzorg”* Amsterdam; *Maandblad Ziekenfonds Ziekenzorg* Haarlem; *In en om Woning en Boerderij*; *Uitkomst*.

a. BOL stelt zich nog op het standpunt: de hoofdbestanddeelen, krijt en gemalen schelpkalk, hebben de bedoeling de tanden mooi wit en glanzend te schuren. Elke tandpasta zal dus slijpende werking bezitten 1).

Hierbij begaat hij twee cardinale fouten, namelijk: hij is onbekend met het hoofddoel der pasta's of geeft dit onjuist weer en hij is er blijkbaar niet van op de hoogte, dat er reinigingsmiddelen zijn, die geen enkel der genoemde „slijpmiddelen” bezitten.

In een dusdanig ernstige quaestie, waarbij de kans bestaat een methode van mondreiniging, die tot dusverre als nuttig werd aangeraden, op den achtergrond te schuiven, misschien ten nadeele van den goeden gebitstoestand van duizenden, mocht verwacht worden, dat zijn bestrijding op het hooge peil zou staan, dat de wetenschappelijke arbeid der vele onderzoekers ten volle verdient. Slechte pasta's en vooral slechte borstelgewoonten, kunnen als hooge uitzonderingen glazuurdefecten, of nog eerder tandbeendefecten (aan de glazuur-cementgrens) bewerkstelligen, maar de grootere zorg, die er de laatste jaren aan de samenstelling der pasta's besteed wordt, wettigt de hoop, dat deze uitzonderingen nog zeldzamer zullen worden.

Misschien is de aandacht, die gevestigd wordt op de verkeerde manieren, waarop de borstel vaak wordt gebruikt, het belangrijkste resultaat van de actie van BOL.

Ook de bezwaren tegen het voorkomen van zeep en onoplosbare deeltjes in de pasta's, verdienen gemotiveerd te worden op een overtuigender wijze dan BOL zulks doet.

Met betrekking tot de werking van zeep schrijft BOL:

„Zeep doet in den mond geen nut, om de eenvoudige reden, dat in den mond geen vet aanwezig is, dat verwijderd moet worden” 2). Ook dit is een verouderd standpunt, daar volgens de nieuwere inzichten het reinigende vermogen van zeep even sterk is bij de afwezigheid van vet.

De proeven van NAESLUND, die bij konijnen zeep in 20- tot 40-procents oplossing in de tandvleeschzakjes bracht, mogen tegen het normale gebruik van tandpasta's bij de reiniging, gevolgd door goed uitspoelen, zeker niet als overtuigend bewijsmateriaal gelden. Ook de klinische waarnemingen bij patiënten zullen voor vele tandartsen niet kunnen dienen om BOL's beweringen te ondersteunen.

De parallel, die BOL trekt tusschen de inwerking van zeep op mond- en darm-slijmvlies, is, zooals ook dr. VAN VONNO 3) betoogt, moeilijk verdedigbaar.

b. De voorspiegeling omtrent een te verwachten retractie van het tandvleesch ten gevolge van het gebruik van pasta's, dient eerder op slechte borstelgewoonten — horizontaal en overdreven hard — geschoven te worden. Ook HIRSCHFELD, die zeker de uitgebreidste onderzoekingen op dit gebied deed, stelt zich op dit standpunt. Afbeeldingen in BOL's publicaties over tandvleeschretracties zeggen zeer weinig, als niet tevens meer gegevens bekend zijn. Want naast algemeene constitutioneele oorzaken (bloedarmoede, circulatiestoornissen en zoo meer) kunnen hierbij andere plaatselijke oorzaken (slechte tandstelling, overbelasting, tandsteen en dergelijke) een veel grootere beteekenis hebben.

c. Het statistische bewijsmateriaal van BOL is wel buitengewoon zwak.

In zijn eerste publicatie 4) baseert hij zijn uitkomsten over caries-frequentie bij tandenpoetsers en niet-poetsers op waarnemingen bij 2 groepen personen, waarvan de eerste 130, de tweede 103 personen omvatte. Nog daargelaten, dat de criteria voor een gaven tand onjuist gesteld worden — bij voorbeeld mag bij dezen, volgens BOL, de tandhals bij betasting met de sonde niet pijnlijk zijn — is het onderzoek-materiaal ten eenemale onvoldoende om zulke verstrekkende conclusies te trekken. Bovendien zegt de schrijver weliswaar:

„Zooveel mogelijk worden gegevens, verstrekt omtrent den toestand van het gebit, tandvleesch, mondhygiëne, voedingswijze en gezondheidstoestand, daarbij

1) *Geneeskundige Gids* 1936, blz. 945.

2) *Geneeskundige Gids* 1936, blz. 949.

3) *Tijdschrift voor Tandheelkunde* 1938, blz. 235.

4) *N. T. v. Geneeskunde* 1936, blz. 1959.

aangeteekend", maar in zijn statistiek zelf vinden wij omtrent de dagelijksche voedingsgewoonten en de erfelijke factoren niets aangeteekend, zoodat ook daarom zulke gegevens voor statistisch studiemateriaal waardeloos mogen worden beschouwd.

Ook beschrijft BOL 1) zelfs een vergelijkend onderzoek, ingesteld bij twee zusters!

Op grond van deze uiteenzettingen, durf ik de publicaties van BOL hoogst oppervlakkige waarnemingen noemen.

ad 2. Nog ernstiger dan oppervlakkigheid is wetenschappelijke onbetrouwbaarheid bij iemand, die zich opwerpt als volksvoorlichter op het terrein van mond- en tandhygiëne. Ik ben me bewust bij het uitspreken van een dergelijk woord, ook zeer stellige bewijzen te moeten aanvoeren. Maar ik voel me daartoe volkomen in staat.

BOL steunt bij zijn aanval op de tandpasta's op MILLER's publicatie 2) van 1907 en laat ook in de leekopers de gruwelijke resultaten zien, die MILLER zou hebben vastgesteld bij zijn slijpproeven. Wanneer het dan al niet juist is om in 1936 te schrijven over de samenstelling van pasta's van 30 jaren terug, waarbij BOL zeer goed uit de microphoto's kan zien, met wat voor „rommel" MILLER zijn proeven deed, ernstiger is het, te verzwijgen, dat MILLER's betoog er slechts toe dient om aan te geven, welke slechte middelen er op de markt waren. In tegenstelling met de ware strekking houdt BOL zijn lezers voor:

„Tot welke conclusie komt nu deze beroemde grondlegger der tegenwoordige tandheelkunde? Dat men zijn tanden poetsen moet met schoon water".

Het feit, dat BOL in bijna elke publicatie van zijn hand, MILLER slechts op deze wijze laat spreken, is zoo bedenkelijk, dat het de grootste moeite kost aan te nemen, dat uitsluitend vergaande oppervlakkigheid hiervan de eenige reden is.

Want dat is MILLER's conclusie niet; deze zegt in het zoo vaak door BOL aangehaalde artikel zeer duidelijk: „It must not be inferred from the above that I discountenance the use of the tooth-brush or a proper use of a proper powder".

Naar aanleiding hiervan heeft de Commissie voor Mededeelingen aan de Pers der Ned. Mij. tot Bevordering der Tandheelkunde aan de tandartsen den raad gegeven, groote voorzichtigheid te betrachten bij het beantwoorden van een door BOL ingestelde enquête. Een dusdanige reactie op zulk een enquête is wel een unicum te noemen. Ook BOL is er geenszins over gesticht, en hij tracht zich te rechtvaardigen in een circulaire, tot mond- en tandartsen gericht:

„De wijze van citeeren van de Ned. Mij. tot Bevordering der Tandheelkunde moge ik hier illustreeren. MILLER voegt namelijk aan het door de Mij. aangehaalde citaat toe: „My views in this question will be given later", zoodat het aangehaalde citaat allermintst als MILLER's conclusie uit zijn onderzoekingen kan opgedischt worden. Deze „views given later" vindt men geciteerd onder punt 5.

„Inderdaad werd mijn advies aan de leeken om de tanden te reinigen met schoon water, reeds in 1909 gepropageerd door prof. w. D. MILLER in een nagelaten geschrift, „Notwendigkeit und Wert der Zahnpflege", waarin MILLER zegt 3):

„Die mechanische Reinigung der Mundhöhle und der Zähne musz demgemäsz bei der Zahnpflege obenan stehen. Nach jeder Mahlzeit im besondere aber nach dem Abendessen, sollten die Zähne mit einer guten Zahnbürste und klarem Wasser, welchem ein wenig Salz beigefügt werden kann, gründlich gebürstet werden".

Bijna zou het den schijn gehad hebben, dat BOL het gelijk aan zijn zijde vindt, maar het is mij gelukt de bewuste brochure, waaruit hij citeert, te bemachtigen. Daarin staat inderdaad de aangehaalde passage op blz. 13. Een heel nuttige raadgeving trouwens! Maar op blz. 14, waar MILLER het *tanden*borstelen in het bijzonder behandelt, zal BOL toch ook wel hebben gelezen:

„Es empfiehlt sich, doppeltkohlensaures Natron oder Schlemmkreide oder auch eine Mischung von beiden zu gleichen Teilen als Zahnpulver zu benutzen".

1) *Geneeskundige Gids* 1938, blz. 16.

2) MILLER, *Dental cosmos*, 1907.

3) MILLER, *Notwendigkeit und Wert der Zahnpflege*, blz. 13.

Schlemmkreide, waarvan de indruk wordt gewekt, dat MILLER en BOL hier samengaan in de bestrijding — bien étonnés de se trouver ensemble — wordt hier door MILLER in zijn laatste geschrift dus voor de tandreiniging aanbevolen!

Of MILLER nu bij laboratoriumproeven op den polijstmotor, onder niet gemakkelijk te controleren omstandigheden (onder meer met betrekking tot den uitgeoefenden druk), met verschillende pasta's en poeders uit dien tijd, slijtage wist te bewerkstelligen, is hier niet ter zake dienende.

Zulk een wijze van citeeren moet als wetenschappelijk onbetrouwbaar gesigneerd worden en is zoo teekenend, dat ik het onnoodig oordeel op andere onjuiste interpretaties te wijzen.

Hiermede beëindig ik mijn beschouwingen over dit vraagstuk en wensch er nog slechts de opmerking aan toe te voegen, dat, zoolang deze schrijver geen aannemelijke verklaring geeft voor deze bedenkelijke tekstwedergave, ik me gerechtigd acht elke bewering zijnerzijds in twijfel te trekken.

Voor uitvoeriger argumentatie worde verwezen naar een artikel, dat zal verschijnen in het Mei-nummer van het *Tijdschrift voor Tandheelkunde*, waarin tevens de bezwaren tegen de publicaties van arts J. BOL uitgebreider zullen worden uiteengezet.

Rotterdam.

J. J. BACKER DIRKS, tandarts.

OPROEP TOT STEUN.

Een jonge collega, eenige jaren gevestigd, is door ziekte reeds bijna een jaar verhinderd zijn practijk uit te oefenen. Voor herstel is hij naar het buitenland vertrokken, en zal daar nog geruimen tijd moeten blijven. Hem ontbreken echter de middelen, zijn kuur lang genoeg voort te zetten, zoodat zijn gezondheid en zijn toekomst op het spel staan. Zou het niet op onzen weg liggen, collegae, hier te helpen? Ondergeteekenden hopen, dat ook de jongere collegae, een, zij het klein, bedrag storten. Bijdragen worden gaarne ingewacht op de postrekening van den eersten ondergeteekende; van de ontvangen bedragen wordt in dit *Tijdschrift* verantwoording gedaan.

J. W. DUYFF, Galileiplantsoen 123, Amsterdam,
postgiro 181892

dr. J. W. MEIJER, Hoogeweg 56, Amsterdam.

W. J. VAN ROOYEN, Emmakade 7, Leeuwarden.

P. M. STIGGELBOUT, 2e Constantijn Huygensstraat 34,
Amsterdam.

J. A. WILLINGE PRINS, Galileiplantsoen 115,
Amsterdam.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

BRUSSEL. — Het internationale comité ter bestrijding van de kwakzalverij. Het internationale comité ter bestrijding der kwakzalverij is dit jaar aldus samengesteld: Voorzitter dr. ROBERT ERNST, te Genève; directeur van het secretariaat: dr. BRANDLIGT, te Antwerpen; secretaris-penningmeester, dr. GILDEMIJN te Gent; raadslieden: dr. BOELLE te Parijs en dr. SCHAEFTGEN te Esch (Luxemburg) (*Bruux.-Médical*, 8 Mei).

CHICAGO. — Vinnige bestrijding van de geslachtsziekten. De *Münch. med. Wochenschr.* van 22 April deelt mede, dat het vorige jaar in een buitenlandsch blad een afbeelding had gestaan van een man, die aan een huisdeur te Chicago een briefje bevestigde, waarop stond: „Gonorrhoea, Venereal